

Výdaje českých královských měst na stavovské povstání: Sušice 1618–1619^{1]}

Jan LHOTÁK

Abstract: This paper uses the example of a specific town to look at ways to calculate the costs related to the Bohemian Revolt of 1618–1620 can be calculated. Basic information is first summarised, and an analysis is then given using the example of the Royal Town of Sušice, facilitated by a preserved list of expenditure on looking after soldiers from 1618–1619.

Key Words: Thirty Years' War; Bohemian Revolt; Sušice; Town Economy

Česká historiografie počínaje Antonínem Gindelym^{2]} považuje za jednu z hlavních příčin neúspěchu českého stavovského povstání jeho špatné finanční zajištění.^{3]} V dané situaci nešlo a nejde o nijak originální myšlenku, naopak si ji připouštěli a uvědomovali již sami účastníci událostí z let 1618–1620.^{4]} Pokud se přitom někdo vnímal jako převažující nositel finančních břemen spojených s válkou, byla to zeměpanská (královská a věnná) města. Panstvo a rytířstvo hodlalo města co nejvíce vzdálit od rozhodovacích pravomocí a jejich příspěvek „stavovské věci“ zúžit na dostatečnou platební schopnost, kvůli níž byly oba šlechtické stavy ochotny městům vyjít omezeně vstříc.^{5]} Vedle toho města

1] Ze studií věnovaných účasti jednotlivých měst ve stavovském povstání srov. zejména Karel ŠTĚPÁNEK, *Město Louny a české stavovské povstání roku 1618–1620. Příspěvek k problematice dějin českého měšťanstva v době Bílé hory*, Sborník Severočeského musea – Historia 4, 1964, s. 151–244; Vladimír BURIAN, *Účast Brna na českém povstání a jeho potrestání*, Brno v minulosti a dnes 6, 1964, s. 87–117; Jiří DVORSKÝ, *Praha v českém stavovském povstání (1618–1620)*, Pražský sborník historický 10, 1977, s. 51–120.

2] Antonín GINDELY, *Dějiny českého povstání léta 1618. Díl I–IV*, Praha 1870–1880.

3] Josef JANÁČEK, *České stavovské povstání 1618–1620 (Otázky a problémy)*, Folia Historica Bohemica 8, 1985, s. 19, cituje pramen saské provenience, podle kterého stála válka české stavy za období od 23. května 1618 do konce ledna 1620 celkem 3 800 000 zl., přičemž se podařilo zaplatit jen 1 800 000 zl. a zbytek zůstal nekrytý. K celkovým výdajům srov. Thomas WINKELBAUER, *Nervus belli bohemici. Die finanziellen Hintergründe des Ständeaufstands der Jahre 1618 bis 1620*, Folia Historica Bohemica 18, 1997, s. 215. Konstatuje, že k 31. lednu 1619 činil nevyplacený žold vojákům a důstojníkům 492 408 zl., přičemž měsíčně tato částka narůstala o 210 000 zl. K celkovým válečným výdajům Moravy a Slezska srov. tamtéž, s. 199–201. Svůj význam měla v daném kontextu i mincovní problematika, k níž Antonín KOSTLÁN, *Dlouhá mince v Čechách*, in: *Problémy starších českých dějin*, Praha 1991 (= Acta Universitatis Carolinae, Philosophica et historica 1-1989, Studia historica XXXIV), s. 101–127 (zde s. 105).

4] Na příkladu Kristiána z Anhaltu T. WINKELBAUER, *Nervus belli bohemici*, s. 174–175.

5] František KAVKA, *Bílá hora a české dějiny*, Praha 1962, s. 101, 132–133, 190–191; J.

vnímaly jako důležité opevněné body a měly zájem na jejich obranyschopnosti (ideálně údržbou městských hradeb).⁶⁾ Nešlo o postoj či přístup momentální, nýbrž dlouhodobý, jenž města oprávněně nabádal k obezřetnosti v otázce podpory povstání. Jestliže se vznikem direktoria mohla nabýt pocitu, že budou partnery rovnocennými, události roku 1619 posunuly exekutivní pravomoci jednoznačně do rukou šlechty.

Obecné konstatování o nevyváženém zatěžování třetího stavu válečnými náklady se odvozovalo zejména z politického vývoje let 1618–1620 tak, jak ho rýsovala sněmovní usnesení a direktorská, potažmo královská kancelář. Méně historiků se ovšem dotklo otázky, jakým způsobem tyto skutečnosti a souvislosti rezonovaly v samotných městech, jakým způsobem ovlivňovaly zvýšené finanční požadavky každodenní život měšťanstva a jak byla válečná vydání v měřítku tehdejšího městského hospodářství vlastně vysoká. Jde o nelehkou problematiku, jejíž úspěšné řešení je determinováno především torzovitostí pramenů (zejména účetní povahy). Ani nejlépe dochované městské archivy totiž neuchovávají písemnosti v takové úplnosti, aby umožňovaly podat v tomto směru ucelený obraz. Určitou perspektivu nabízejí ad hoc sestavované přehledy (účetní extrakty, konsignace), kterými města vykazovala svá vydání s válkou spojená. V zájmu městské správy v takovém případě bylo být co nejúplnější, ovšem zásadní potíží je subjektivní vyhodnocení toho, co ještě náleželo k nákladům spojeným se stavovským povstáním a co již stálo mimo. Ujasnění této otázky postrádají ostatně i díla moderní historiografie, což mívá za následek jediné to, že dosažené hodnoty jsou mnohdy jen s největšími obtížemi komparovatelné. Buď bezmyšlenkovitě recipují systém tak, jak ho definuje příslušný pramen, anebo tento systém uměle sestavují podle subjektivních kritérií, která navzdory zajímavým závěrům často velmi pracných analýz jen obtížně dovolují zajisté velmi žádoucí srovnání.⁷⁾ Použijeme-li analogie, projevovala se obdobná koncepční nejednoznačnost ve vrchnostenském hospodaření. Jeho nejdůležitější příjmová položka – robotní práce – nebývala vůbec zaúčtována, přestože dosahovala pozoruhodných hodnot a fakticky určovala výnosnost konkrétního velkostatku. V našem případě vidím v obdobné pozici pomyslného jazýčku na vahách především vydání daňová, neboť právě přímými daněmi se

JANÁČEK, *České stavovské povstání*, s. 27; T. WINKELBAUER, *Nervus belli bohemicus*, s. 221; K. ŠTĚPÁNEK, *Město Louny a české stavovské povstání*, s. 159, rozlišuje v tomto ohledu dvě období: v etapě od června 1618 do listopadu 1619 šlechta poskytla měštům zastoupení v zemské vládě, v etapě od listopadu 1619 do listopadu 1620 byla města šlechtou z vlády vytlačena.

6) Královský podkomoří následně tlumočil potřebu péče o hradby samotným městským radám. V Lounech se od května do července 1618 vydalo na opravu opevnění 175 kop míšeňských grošů (K. ŠTĚPÁNEK, *Město Louny a české stavovské povstání*, s. 163).

7) Pro slezské město Břeh Jan KWAK, *Wydatki Brzegu na folwarki należące do miasta w okresie wojny trzydziestoletniej (1618–1648)*, *Zeszyty Naukowe WSP w Opolu*. Historia VII, *Studia z dziejów Polski XVI–XVII wieku*, Opole 1970, s. 105–116; též, *Finanse miasta Brzegu w latach wojny trzydziestoletniej*, Wrocław 1971.

náklady na armádu v raném novověku kryly nejčastěji. Vést přitom ostrou dělicí linku mezi daněmi vypisovanými standardně a ad hoc pro potřeby právě probíhající války není zdaleka tak jednoznačné, jak by se mohlo prvoplánově zdát.

Doložit se to pokusím na konkrétním případě a konkrétním materiálu. Ve Státním okresním archivu v Klatovech se ve fondu Archiv města Sušice dochoval hnilobou částečně poškozený elaborát, označený na titulním listu *Poznamenání škod, kterých město Sušice s poddanými k témuž městu přináležejícími v tento čas nepokojný pokusilo*.^{8]} Vznikl činností městského písaře M. Lukáše Bochaufa z Polkenštejna a byl určen komisařům Prácheňského kraje.^{9]} Elaborát má charakter revidovaného konceptu (čistopis nepochybně skončil v komisařské kanceláři) – a v základu byl dokončen 11. prosince 1619, přičemž následně přibyly poznámky s nejzazším datem 15. ledna 1620. Okolnosti a důvody jeho vzniku neznáme, což je prvním limitem jeho výpovědní hodnoty. Pokud by totiž byl spontánním projevem vůle sušické městské rady s cílem doložit válečnou pauperizaci města, představoval by hodnotný dokument o tom, že měšťané vnímali jako válečné škody ta vydání, která nesli fyzicky skrze zatížení přítomným vojskem. Nelze ovšem vyloučit, že elaborát vznikl v reakci na předem stanovené zadání shora a měl se zabývat jen jedním segmentem celkových výdajů, takže ho nelze považovat za konečný výčet vydání v těžkém období.

Sám elaborát na více místech dokazuje, že řada vydání nebyla kvantifikována, a zvláště v průběhu roku 1619 uvádí, že vojáci byli „*darmo chováni*“, což můžeme vykládat tak, že vydání za jejich vydržování nebyla zaznamenána. Buďme ale konkrétní.

Vydání na vojsko

Pisatel *Poznamenání* M. Lukáš Bochauf vyčlenil skupinu vydání, kterou označil jako „*summa jak oficírům, tak jiným vojákům i na potřeby vojenské*“. Dohromady k 11. prosinci 1619 činila úhrnem 5545 kop míšeňských grošů. Proberme si jednotlivé položky a seřaďme je ne v zaznamenávaném pořadí, nýbrž chronologicky, aby vytvořily logičtější celek. Začít je nutno na konci měsíce srpna 1618, kdy 28. srpna direktoři nařídili Sušickým, aby „*v těchto nebezpečných časích na sebe dobrý pozor dali, hotovost vojanskou mezi sebou v obci [...] nařídili a na kundšafy náklad vedouce, pilně tak opatrovati se*

8] Státní okresní archiv Klatovy, Archiv města Sušice, inv. č. 912, sign. I.3, karton č. 3 (dále jen *Poznamenání*). Text elaborátu částečně editoval Kajetán TUREK, *Rukojemství města Sušice za dluhy českých králů a zadlužení jeho v době pobělohorské*, in: *Spořitelna města Sušice. Čtyřicátá osmá účetní zpráva 1933, Sušice 1934*, s. 32–38.

9] Lze tak uzavřít podle toho, že domácí městská hotovost byla ustavena v srpnu 1618 a podle vyjádření fungovala po 18 měsících. Nejzazší datum v elaborátu je právě 18. leden 1620.

hleděli, poněvadž nepřítel naší milé vlasti veliké a nenabyté škody činí, zájmy, mordy, pálením svou zuřivost nepřátelskou čím dále tím víc provozující, hubí a plundruje“. Sušičtí to jako „milovníci a synové vlasti své milé“ neoslyšeli a „pro obhájení sebe, manželek, dítek a statečkův“, vědomi si své citlivé polohy nedaleko bavorských hranic,^{10]} rozhodli po vzoru Pražanů postavit na ochranu města domácí městskou hotovost.^{11]} Její základ tvořili najatí žoldnéři, ovšem jak Sušičtí později napsali direktorům, „i obec naší a sousedy i všechny obytné při městě chalupníky a podruhy v tom běhu válečném cvičiti dáváme“.^{12]} Pěšimu kontingentu velel hejtman, z dalších důstojníků v poli stáli poručík (*lajtnant*), praporčík (*fenrych*) a šikovatel (*feldvébl*). K nim přicházelo dalších cca 30 mužů vlastních vojáků a nižších velitelů (počet kolísal). Měsíčně jen žold důstojnictva stál městskou kasu 50 kop, vlastní vojáci odníмали měsíčně dalších 120 kop míšeňských grošů. Vydržována byla tato hotovost dlouhodobě, víme minimálně o 18 měsících, tj. do února 1620, kdy celkové náklady na ni vycházely na 3060 kop míšeňských grošů.

První přímá vydání na vojenské operace protihabsburského tábora jsou zachycena *Poznamenáním* až k 7. květnu 1619, kdy Sušické o dodání proviantu pro své rejтары písemně požádal nizozemský plukovník Hermann Otto hrabě Limburg-Styrum, jeden z velitelů Mansfeldovy armády.^{13]} Přestože Sušičtí nespĺnili požadované množství, vydali skopce, víno a oves za 186 kop míšeňských grošů.^{14]} Nemohlo jít ovšem o první dodávku. Víme totiž, že již na zemském sněmu z března 1619 Sušice společně s Pískem, Vodňany, Čáslaví, Prachaticemi a Kutnou Horou odmítala naturální daň se zdůvodněním, že „jž předešle do ležení stavův nemalou summu obilí dodávali a až dosavad dodávají“.^{15]}

10] *Poznamenání*.

11] K měšťanské hotovosti v pražských městech ze srpna 1618 srov. J. DVORSKÝ, *Praha v českém stavovském povstání*, s. 79. Usilovali o ni kupř. v Lounech (K. ŠTĚPÁNEK, *Město Louny a české stavovské povstání*, s. 173–174).

12] List Sušických stavovským direktorům z 24. června 1619, jež cituje Miloslav VOLF, *Bitva u Velkého Záblatí a její následky*, Jihočeský sborník historický 31, 1962, s. 130–131. Písemnost je v současné době nezvěstná.

13] Srov. Radek FUKALA, *Konec zimního království a poslední ohniska odporu*, České Budějovice – Ústí nad Labem, s. 156. K Mansfeldovi naposledy z domácích autorů Jan KILIÁN, *Dobytí Plzně 1618*, České Budějovice 2018 (= Útrapy a hrůzy třicetileté války 2). Srov. monografie Rudolf REUSS, *Graf Ernst von Mansfeld im Böhmischem Kriege 1618–1621. Ein Beitrag zur Geschichte des Dreissigjährigen Kriegs*, Braunschweig 1865; Walter KRÜSSMANN, *Ernst von Mansfeld (1580–1626). Grafensohn, Söldnerführer, Kriegsunternehmer gegen Habsburg im Dreissigjährigen Krieg*, Berlin 2010 (= Historische Forschungen 94).

14] Za víno 68+35 kop, za oves 43+40 kop míšeňských grošů. Hodnota skopců nebyla uvedena.

15] Karel TIEFTRUNK (ed.), *Pavla Skály ze Zhoře Historie česká od r. 1602 do r. 1623. III. díl*, Praha 1867, s. 74.

Skutečně fyzicky přítomné vojenské oddíly přišly do bezprostředního kontaktu se Sušicí ovšem dříve. Teprve dodatečně se do *Poznamenání* zaznamenal dvoudenní pobyt jízdy prácheňské krajské hotovosti 16. října 1618.^{16]} Pohyb stavovských vojenských sil se na jihozápadě stal intenzivnějším těsně před bitvou u Záblatí. Dne 9. června do Sušice přitáhl hrabě Löwenstein se svými „kumpaniemi“. Zdrželi se sice jen den a noc, avšak měšťanům a městským poddaným zrekvírovali na 150 koní. Poté patrně pokračovali ke Zlaté stezce s cílem zabránit přílivu císařských sil^{17]} a odtud již k Záblatí, kde ze sušických koní 84 zajali císařští a přirozeně je nevrátili. Sušičtí tím utrpěli škodu za 168 kop, k nimž připočítali ještě náklady za oves (140 kop), zatímco „*stravu a jiné věci*“ velkoryse přešli.

Prohraná bitva u Záblatí radikálně změnila vývoj událostí. Z důvodu bezpečnosti pod dojmem zdecimovaných Horažďovic se 20. a 21. června v Sušici dislokovaly dva praporec pěchoty, jimž se počítalo pouze za víno (12 kop, na vyčíslení protráveného ovsu se rezignovalo), a praporec hejtmana Jiřího Příchovského, přešlý sem z císařskými ovládnutého Vimperka. Zdržel se 12 neděl, tzn. do poloviny září. Na konci června Příchovského doplnil poručík Karel Pöss se 100 mušketýry, jenž ve městě pobyl „*mnoho neděl*“ (náklady 332 kop, 51 míšeňských grošů), 10. července dorazili stavovští rejtaři pod velením Oldřicha Chlumčanského z Přestavlk (160 kop míšeňských grošů) a 13. července ještě praporec pěchoty hejtmana Mikuláše Krause z Varšavy (172 kop, 18 míšeňských grošů).^{18]} Pöss později část nákladů (150 zl.) Sušickým kompenzoval dodanou municí. S postupujícím létem se v Sušici začaly koncentrovat vojenské síly za účelem chystané nové Mansfeldovy ofenzivy proti císařským (od 27. července znovu rejtaři Oldřicha Chlumčanského za 167 kop, 30 míšeňských grošů, 22. srpna Mansfeldův kapitán Wolf Sigmund Teuffel za 250 kop míšeňských grošů) a v září direktori nařídili Sušickým společně s Klatovskými a Domažlickými zásobit se proviantem pro královské vojáky.^{19]} Pomyslným vrcholem těchto pobytů byl vjezd Mansfeldův 20. října. Hrabě svůj pobyt omezil na nezbytně krátkou dobu a pokračoval dále do jižních Čech. Sušičtí mu též na dálku poskytovali potřebné zázemí a servis: dodávali koně, žebříky, hradili poselské služby, opravovali vozy atd. V návaznosti na to v následujících týdnech

16] „*Nejprve 1618 v outerý na den s. Havla. Když lid krajský jízdný pana rytmistra Bejšovce, krajského pana hejtmana pana Karla Finka z města Písku s vozy, byvší na Kolinci za příčinou pozdvižení [...] i odtud k nám přitáhli a tu do třetího dne zůstávali.*“ Bejšovcem míněn Jan Býšovec z Býšova, jenž byl rytmistrem krajské jízdy (August SEDLÁČEK, *Dějiny královského krajského města Písku I*, Písek 1911, s. 143) a podle M. Koláře stavovský velitel na Prácheňsku (Martin KOLÁŘ, *Rod pánů Švihovských z Risenberka*, Tábor 1892, s. 25).

17] M. VOLF, *Válka v jižních Čechách v zimě a na jaře 1618–1619*, s. 112.

18] Kraus roku 1619 požadoval na majiteli nalžovského panství Bedřichu Švihovském z Rýzemberka 12000 zl. nebo vydržování 600 rejtářů po celou dobu války (M. KOLÁŘ, *Rod pánů Švihovských z Risenberka*, s. 25).

19] J. PROKEŠ, *Protokol vyšlé korespondence*, s. 142, č. 2097.

protahovaly Sušící další mansfeldovské vojenské síly. *Poznamenání* vyčíslilo náklady na tyto kontingenty za období od 19. až do 29. října na 557 kop míšeňských grošů. Pokračovaly potom ještě další, drobnější, k nimž autor *Poznamenání* nepovažoval za účelné uvést konkrétní výši vydání.^{20]} Platí to i o rytmistru Hansi Ottovi von Schaumberg, jenž dorazil do Sušice 22. listopadu a druhý den za ním přibyla jedna karneta rejtarů. Ve městě setrvali ještě v okamžik původního uzavření *Poznamenání*, tedy 11. prosince 1619. Nejpozději 10. ledna 1620 ho na šest nocí vystřídal z Blatné dorazivší hrabě Löwenstein se 24 koňmi a konečně 15. ledna na dvě následující noci generál-lajtnant Lichtenštejn se 40 koňmi.

Sečteme-li všech 15 položek, které byly vyjádřeny konkrétními sumami, dospíváme k číslu 5363 kop, 21 míšeňských grošů. Z této sumy bylo 3060 kop na již vzpomenutou městskou hotovost, takže zbývá 2303 kop, 21 míšeňských grošů, soustředěných ve 14 položkách. Faktickou autenticitu této hodnoty nejlépe vyjádříme, pokud shrneme, že u sedmi položek bylo výslovně uvedeno, že nezahrnují veškerá vydání (někdy se nevyčíslilo víno, jindy obilí či jiné viktualie). K těmto 15 položkám přidejme osm, které pouze konstatovaly přítomnost vojáků, aniž by zmínily náklady města s nimi spojené. Lehce se tak můžeme posunout k 6000 až 6500 kopám. K nim přistupují *Poznamenáním* zvlášť vedená vydání za munici (neurčeno, zda pro měšťanskou hotovost či pro protahující vojska). Za 25 centů luntů se počítal náklad 525 kop míšeňských grošů, za 20 centů olova 160 kop, za 32 centů rýžů střelného prachu 1600 kop a konečně za zhotovení „na sto osob sukniček červený barvy s bílými štrychy“ 200 kop, celkově tedy v součtu 2485 kop míšeňských grošů. Dohromady se dostáváme k 8985 kopám (6500+2485). Výdaje na munici se tím zjevně nevyčerpávaly, protože v souvislosti s postavením městské hotovosti a žoldnéřského kontingentu hned v létě 1618 doplnili Sušičtí svou chatrnou výzbroj (výslovně zmínili hákovnice, muškety) zakoupením 100 mušket v Bavorsku.^{21]} Obrany-schopnost Sušice měla také posílit cílená oprava městských hradeb, podle slov Sušických „velkým nákladem“.^{22]}

20] „V středu den [svatě]ho Linharta [6. 11.] jeden, za kteréhož přímluva od pana hraběte z Mansfeldu byla, s obecníma koňma a vozem do Plzně provozen. V čtvrtek po též svátku [7. 11.] item na druhý den mnoho osob skrz město Sušici durchcuk maje, fedruňkem opatřeno. V 24. neděli po [svatě] Trojici [10. 11.] vojákův devět osob a pět koní v Sušici svůj fedruňk měli, ti měli patent s podpisem vlastní ruky pana hraběte z Mansfeldu. Item v outerej po [svatě]m Martinu [12. 11.] jeden leutenambt a s ním nemálo jiných osob, kteříž u Martina Ploňka zůstávali. V středu po též svátku [13. 11.] mnoho osob na vozích přijelo, kteříž do Plzně jeli, těm na penězích pomoc dána jest.“

21] List Sušických stavovským direktorům z 24. června 1619 (M. VOLF, *Bitva u Velkého Záblati a její následky*, s. 130–131).

22] Tamtéž.

Považovat tudíž získanou částku za konečnou by v tomto okamžiku bylo unáhlené. Naopak, můžeme s výčtem pokračovat nad rámec *Poznamenání*, ačkoli s nebezpečím, že se pohybujeme v intencích tu více, tu méně pravděpodobných. Přistupujeme totiž k vydáním, která již pisatel nepovažoval za účelné zapsat, přestože se stavovskou revoloutou úzce souvisela. Bezpochyby to platí o následcích nařízení direktorů z července 1618, jímž se Sušickým uložilo zasekat Vintířovu stezku.^{23]} Kašperskohorské, kteří měli ze stejných důvodů zasekat Zlatou stezku, vydání s tím spojená přišla na 100 zl.^{24]} Nešlo o poslední zásah v této věci, v červenci 1619 měli „opatřit Zlatou stezku“ Sušičtí společně s Kašperskohorskými, Prachatickými a Oldřichem Malovcem.^{25]}

Ještě oprávněnější je přibrat výdaje vylpynuvší z vypisovaných vojenských hotovostí. První interakce k vydání tohoto rázu se začaly rýsovat hned v prvních dnech povstání. Direktorium rozhodlo založit obranu státu na vojenské síle postavené jak formou hotovostí, tak verbováním. V rámci hotovosti se uložilo, aby každá vrchnost postavila každého 10. (lépe řečeno z každé 10. usedlosti) poddaného a města každého 8. muže (lépe řečeno z každého 8. domu) a aby se k získání prostředků k verbování na každých 5000 tolarů ceny statků a 12500 tolarů ceny kapitolů zverboval jeden rejtar (užily se odhady z roku 1557).^{26]} Hotovost však nevešla v život a verbováním se sice dařilo sestavovat vojenské oddíly, ale na jejich adekvátní množství se nedostávalo peněz. Dne 7. června byli direktoriem v Praze přijati delegáti z venkovských královských měst a hned osloveni, aby zajistili u svých měst pro direktorium půjčky.^{27]} Když se zdráhali, byl 25. června 1618 svolán zemský sněm. S ohledem na vzrůstající ohrožení svolil zverbovat ještě dalších 2000 rejtarů a 6000 pěšáků a neuskutečněnou zemskou hotovost kompenzovat splátkou v hotových penězích až do výše 385 000 tolarů.^{28]} Měšťanům zeměpanských měst tak bylo uloženo namísto původně proponovaného osmého muže skládat od července do září měsíčně 5 kop míšeňských grošů, poddaným (tedy i městským) místo každého desátého muže v témže termínu měsíčně rovněž 5 kop.^{29]} Konkrétní sumy většinou k dispozici nejsou, podle známých částek pro Vodňany (253 kop, 25 grošů

23] V červenci 1618 žádali direktori Sušické o zasekání zlaté stezky (J. PROKEŠ, *Protokol vyšlé korespondence*, s. 36, č. 184). Obdobně vyzývání k obraně hranice Písečtí (A. SEDLÁČEK, *Dějiny královského krajského města Písku I*, s. 131).

24] J. PROKEŠ, *Protokol vyšlé korespondence*, s. 65, č. 686; J. KILIÁN, *Kašperské Hory za třicetileté války*, s. 20–21.

25] J. PROKEŠ, *Protokol vyšlé korespondence*, s. 35, č. 165; s. 40, č. 268.

26] A. GINDELY, *Dějiny českého povstání léta 1618 I*, s. 256–257.

27] Tamtéž, s. 264–265.

28] Tamtéž, s. 266.

29] *Artikulové sněmu království Českého 25. 6.–26. 6. 1618*, pag. 17–23; Václav LÍVA, *Veřejná hotovost r. 1620 (Příspevek k dějinám české války)*, ČSPS 58, 1950, s. 75–93; pro Louny K. ŠTĚPÁNEK, *Město Louny a české stavovské povstání*, s. 162–163.

míšeňských)^{30]} a Louny (541 kop)^{31]} by šlo usuzovat, že u bohatších venkovských měst šplhaly i k 1000 kopám. Ohled jen na finanční stránku věci ale ztratil pod tíhou následného Dampierrova jihočeského postupu^{32]} smysl a zemský sněm na konci srpna 1618 rozhodl zemskou hotovost vyhlásit tentokrát již in natura. Měšťané měli stavět pro potřebu pěchoty každého čtvrtého muže,^{33]} tzn. že kvóta uvalená na města byla zdvojnásobena. Bohužel, jak početný kontingent Sušičtí postavili, nevíme.^{34]} Jistě byl vyslán na mustruňk do Písku (na 5. září) s plánem pokračovat k Táboru. Nakonec se ale do boje nezapojil a v říjnu již byl zpět ve městě.^{35]} Náklady s ním nepochybně byly.

Neúspěch z podzimu 1618 motivoval zemský sněm vypsat novou hotovost v březnu 1619. Sejit se měla do 8. dubna a sloužit tři následující měsíce. Měšťané měli nyní postavit každého 16. muže^{36]} (poddaní na panství každého 20. muže) a vyslat sestavený kontingent k mustruňku do krajského města.^{37]}

30] Václav MOSTECKÝ, *Dějiny bývalého královského města Vodňan. I. díl*, Vodňany 1939, s. 368–369. Vodňany odvedly z majetku („statku pozemského“) ve výši 11 026 kop částku (jde o odhad z roku 1557) 75 kop, 36 grošů, z lidí městských v počtu 130 potom 162 kop, 48 grošů 4 denáry a z 15 poddaných platily 15 kop. Srov. ještě berní rejstřík svatobartolomějské daně roku 1618 pro Domažlice, jež vydal Petr MUŽÍK, *Berní rejstřík města Domažlic z let 1616 a 1618*, in: Okresní archiv Domažlice. X. výroční zpráva 1987, Horšovský Týn 1987, s. 139–150.

31] K. ŠTĚPÁNEK, *Město Louny a české stavovské povstání*, s. 209.

32] Miloslav VOLF, *Jihočeská bojiště v prvních měsících českého povstání roku 1618*, Jihočeský sborník historický 29, 1960, s. 18–22, 89–92; týž, *Válka v jižních Čechách v zimě a na jaře 1618–1619*, Jihočeský sborník historický 30, 1961, s. 24–34, 102–114; týž, *Zásahy ozbrojených poddanských houfů do stavovského povstání 1618–1620*, Jihočeský sborník historický 33, 1964, s. 1–11; týž, *Druhá polovina roku 1619 na jihočeských bojištích*, Jihočeský sborník historický 32, 1963, s. 79–91; týž, *Jižní Čechy v létě 1620 a příprava konečného střetnutí*, Jihočeský sborník historický 35, 1966, s. 8–23.

33] *Artikulové sněmu království Českého 28. 8.–29. 8. 1618*, pag. XIII–XVII.

34] Sušiči početně blízcí Domažličtí ze 305 usedlých ve městě i na předměstích vyslali 76 mužů, z 480 usedlých poddaných dalších 96 osob (Jindřich VANČURA, *Dějiny někdejšího král. města Klatov I/1*, Klatovy 1927, s. 482). Louny vyslaly do Žatce k mustruňku jednoho zbrojeného koně, 82 pěšáků z řad obyvatel města a 20 pěšáků z řad poddaných (K. ŠTĚPÁNEK, *Město Louny a české stavovské povstání*, s. 165).

35] O rozpuštění hotovosti přímo z nařízení direktoria v říjnu 1618 hovoří V. LÍVA, *Veřejná hotovost*, s. 77. Srov. K. ŠTĚPÁNEK, *Město Louny a české stavovské povstání*, s. 173.

36] Např. v Poličce se počet domů pro výpočet počtu mužů snižoval o domy pusté. Jestliže v letech 1607 a 1610 k domovní dani stanovený počet domů činil 284, potom se pro výpočet mužů v pěchotě pro zemskou hotovost v březnu 1619 použilo čísla 196 (Karel ADÁMEK, *Z dějin hospodářství královského věnného města Poličky*, Praha 1906, s. 21).

37] *Artikulové sněmu království Českého 18. 3.–23. 3. 1619*, pag. XVIII–XXII; K. TIEFTRUNK (ed.), *Pavla Skály ze Zhoře Historie česká od r. 1602 do r. 1623. III. díl.*, s. 54. V Klatovech mustruňk proběhl někdy v dubnu, jak dokládají pozdější relace z Domažlic (J. VANČURA, *Dějiny někdejšího král. města Klatov I/1*, s. 488). Počty postavených mužů kolísaly: v Lounech byly nižší než stanovená kvóta, vyslal se jeden rejtar a 26 pěšáků (K. ŠTĚPÁNEK, *Město Louny a české stavovské povstání*, s. 171), zatímco Polička měla povinnost vyslat dva rejтары, 22 osob za město a 17 za panství, avšak vyslala 4 rejтары, 27 pěších z města a 36 z panství (K. ADÁMEK,

Hotovost, jež byla generálním sněmem v srpnu 1619 prodloužena o další tři měsíce,^{38]} opřela své úsilí do obrany jižní poloviny Čech.^{39]} Ani tentokrát přímo o hotovosti a nákladech s ní spojenými nic určitějšího nevíme, pouze z února 1619 je k dispozici apel direktorů, aby sušická obec svému měšťanu a důstojníkovi stavovské armády Matouši Voprchovi z Feldenštejna na verbování zapůjčila 100 kop grošů míšeňských.^{40]} Svou relevanci má ale zpráva z Loun, kde tato druhá hotovost vyšla na 613 kop, 46 míšeňských grošů.^{41]} Nová hotovost se publikovala počátkem roku 1620, přičemž ustanovení o pěchotě se od posledního nelišilo (tzn. z poddaných každý 20., z městských obyvatel každý 16.). Mustruňk se měl konat v krajských městech 16. března, odkud se nařídilo táhnout k Písku a Táboru. V poli se hotovost mohla pohybovat do května. Louny tentokrát přišla na 603 kop 37 míšeňských grošů,^{42]} zatímco Mělník na 620 kop.^{43]} Konečně poslední zemská hotovost byla z rozhodnutí generálního sněmu vyhlášena patentem krále Fridricha Falckého 19. července 1620. Sušičtí měli postavit každého osmého muže a vyslat kontingent na 28. července do Písku.^{44]} Hotovost potom byla urgována novým královským patentem z 14. srpna 1620, přičemž mustruňk měl být po čtrnácti dnech.^{45]} Z jižní poloviny Čech se poté hotovost nehnula, a naopak se sem sjížděla další ze sousedních krajů

Z dějin hospodářství královského věnného města Poličky, s. 21; Jindřich RŮŽIČKA – Josef KRUŠINA, *Dějiny města Poličky*, Polička 1968, s. 53; David JUNEK – Stanislav KONEČNÝ, *Dějiny města Poličky*, Polička 2015, s. 118–119). Sušičtí patrně měli ve věci stavění nějaké nejasnosti, protože jim v dubnu direktori adresovali list „*že se snešení nevztahuje na ty osoby erbovní, kdežž měšťané usedlí jsou, protož že nejsou povinni sami se vypravovati.*“ Jaroslav PROKEŠ, *Protokol vyšlé korespondence kanceláře českých direktorů z let 1618 a 1619*, Praha 1934 (=Sborník Archivu ministerstva vnitra, 7), s. 103, č. 1337.

38] J. DVORSKÝ, *Praha v českém stavovském povstání*, s. 108.

39] Např. poličský kontingent byl použit k obraně Soběslavi a v říjnu 1619 doprovázel Fridricha Falckého do Mirotic (J. RŮŽIČKA – J. KRUŠINA, *Dějiny města Poličky*, s. 53).

40] Jaroslav PROKEŠ, *Protokol vyšlé korespondence kanceláře českých direktorů z let 1618 a 1619*, Praha 1934 (=Sborník Archivu ministerstva vnitra, 7), s. 86, č. 1045. Sušičtí mu skutečně přispěli, jak vyplývá z jejich listu direktorům z 24. června 1619 (M. VOLF, *Bitva u Velkého Záblatí a její následky*, s. 130–131). K Voprchově úloze při verbování srov. NA Praha, Sběrka opisů, dva listy direktorů z 6. února 1619.

41] K. ŠTĚPÁNEK, *Město Louny a české stavovské povstání*, s. 171–172. Mělničtí tehdy platili za postavení jednoho rejtara 21 zl. měsíčně (J. KILIÁN, *Město ve válce, válka ve městě*, s. 141).

42] Louny vyslaly 1 rejtara, 21 pěšáků a z poddaných 5 pěšáků (K. ŠTĚPÁNEK, *Město Louny a české stavovské povstání*, s. 181).

43] Mělník dohromady vyslal 16 vojáků, přičemž na měsíc dostával každý 5 kop. J. KILIÁN, *Město ve válce, válka ve městě*, s. 142.

44] V. LÍVA, *Veřejná hotovost*, s. 78–79. Ke stávajícímu množství se tak poslalo ještě jednou tolik mužů (J. KILIÁN, *Město ve válce, válka ve městě*, s. 142).

45] V. LÍVA, *Prameny k dějinám třicetileté války III*, s. 73. Postavení hotovosti v jednotlivých krajích se však protahovalo (tamtéž, s. 75–77), ještě 22. září nejvyšší zemští úředníci napomínali hejtmany Prácheňského kraje, že dosud navzdory urgencím neodvedli rejtarstvo k Písku (tamtéž, s. 89).

k vytvoření jednotné síly, neboť Marradas počátkem září vyjel z Budějovic na severozápad a v Bavorsku již stála připravena u Innu velká armáda Katolické ligy.

Jak lze údaje o čtyřech vojenských hotovostech kvantifikovat? V dané situaci nemáme lepší možnost než využít údajů lounských, kde dvě hotovosti vyšly shodně na částku kolem 600 kop míšeňských grošů. Sušice nedosahovala velikosti a bohatství Loun, takže je nutné částku ponížít alespoň na 500 kop míšeňských grošů. Znamenalo by to tímto směrem vydání za 2000 kop.

Královský patent z 18. srpna 1620 potom vyhlásil ještě šlechtickou insurekci a pohotovost obyvatelstva královských měst – případné vojenské posádky měly být rozmnoženy o ozbrojené a vycvičené měšťanské sbory, které měly hájit některé úseky městských hradeb.^{46]} Jisté z těchto důvodů si Sušičtí vyžádali munici, na což na začátku září 1620 zareagoval královský podkomoří odesláním 4 centnýřů střelného prachu, 5 centnýřů olova a 8 centnýřů luntů.^{47]} Použijeme-li cen známých z *Poznamenání*,^{48]} stála tato munice 360 kop míšeňských grošů. Součtem této i všech výše zmíněných položek dospíváme k částce **11 430 kop míšeňských grošů**.^{49]}

Vydání rázu daňového^{50]}

Neméně podstatným, ne-li dominujícím segmentem vydání byly výdaje spojené s daňovým zatížením. Je přitom nesporné, že berní vydání si města spojovala se svévolným jednáním dvou vyšších stavů především. Ještě roku 1622 vzpomínali Pražané, že „na sjezdích veliké a těžké berně, šacuňky ukládali a k půjčkám velikých sum peněz, stříbra nutili, co na týchž sjezdích vyšší dva stavové zavřeli, k tomu my [...] amen říkati musili a když jsme nechtěli, samo zavírali pravíc, že dva hlasové jeden přemáhají.“^{51]} Při podrobnější komparaci s daňovým zatížením dvou šlechtických stavů se ovšem nezdá situace pro města tak beznadějná, měšťanstvo neneslo poměrově břemeno o mnoho vyšší než v období před povstáním.^{52]} Současně je nesporným paradoxem, že při koncipování přehledů o vydáních na stavovské povstání se berní výdaje obvykle

46] Karel TIEFTRUNK (ed.), *Pavla Skály ze Zhoře Historie česká od r. 1602 do r. 1623. IV. díl*, Praha 1868, s. 245.

47] SOKA Klatovy, Archiv města Sušice, inv. č. 912, karton č. 3.

48] Za centnýř luntů počítáno 15 kop, za centnýř olova 8 kop a za centnýř střelného prachu 50 kop míšeňských grošů.

49] 8985 kop + 85 kop 42 gr. (= 100 zl.) + 2000 kop + 360 kop.

50] Základní přehled podává Otto PLACHT, *České daně 1517–1652*, Praha 1924, s. 60–62. Podrobně se zvláštním zřetelem na města J. DVORSKÝ, *Praha v českém stavovském povstání*, s. 106–110.

51] O. PLACHT, *České daně*, s. 61.

52] Tak uvažuje J. DVORSKÝ, *Praha v českém stavovském povstání*, s. 109.

ponechaly stranou. Pojednáváné *Poznamenání* není výjimkou. Velmi přibližné hodnoty se lze dobrat umělou rekonstrukcí, je s tím však úzce spojen jeden metodický problém: v případě vyjádření nákladů v berní oblasti není až tak jednoznačné vedení jasné dělicí linky mezi situací válečnou a neválečnou. Optimálním řešením nemůže být odlišení přímých daní řádných a mimořádných, neboť i položky standardního zatížení plynuly na úhradu nákladů spojených s povstáním. Současně docházelo k tomu, že v letech 1619 a 1620 se na řádné daně úplně rezignovalo a vybíraly se pouze daně mimořádné.

Základ výše berní během první fáze povstání položilo usnesení generálního sněmu z roku 1615, jímž byl přijat daňový rozvrh v nezměněné výši na pět následujících let, takže právě ten lze považovat za předpis řádných daní. Jednak schválil postavit 6200 rejtářů a 14 000 pěšáků (samotné Čechy potom 2000 rejtářů a 6000 pěšáků) a formou daní uhradit 2,7 miliónu tolarů z celkových 14 miliónů tolarů dvorských a komorních dluhů.^{53]} To bylo respektováno ještě na zemském sněmu v červnu 1618, Čechám vycházelo kolem 800 000 tolarů.^{54]} Měštům se z této sumy ukládalo ročně splatit paušální částku 56 250 kop jako daň z obyvatel, další paušál 25 000 kop místo domovní daně, daň z jistín a daň z poddaných.^{55]} Odbojní stavové tuto praxi nezměnili,^{56]} i když chystaná, ovšem nezrealizovaná reluce zemské hotovosti z června 1618 měla ve výsledku podobu mimořádné daně. Následující zemský sněm v březnu 1619 vedle daňového rozvrhu dle klíče z roku 1615 rozhodl měštům uložit daňový paušál 18 750 kop,^{57]} jenž byl součástí 100 000 tolarů, které měly posílit nekončící výdaje za verbování.^{58]} Ostatním mimořádným daňovým požadavkům zeměpanská města unikla: kromě pražských měst odmítla všechna ostatní participovat na obilní dani, ukládající odvádět šlechtickým vrchnostem z každého svého poddaného 1 větel žita a 2 větele ovsu.^{59]}

Generální sněm z léta 1619 vedle daní svolených roku 1615 uložil všem stavům mimořádnou majetkovou daň. U měst se týkala jednak veškerého

53] *Artikulové sněmu království Českého 15. 6.–3. 10. 1615*, pag. XVII–XL; T. WINKELBAUER, *Nervus belli bohemicí*, s. 197.

54] A. GINDELY, *Dějiny českého povstání léta 1618*, s. 257.

55] Autentické znění *Artikulové sněmu království Českého 15. 6.–3. 10. 1615*, pag. XXV–XXX, XLII–XLIII; O. PLACHT, *České daně*, s. 56.

56] Karel TIEFTRUNK (ed.), *Pavla Skály ze Zhoře Historie česká od r. 1602 do r. 1623. II. díl*, Praha 1866, s. 141; J. DVORSKÝ, *Praha v českém stavovském povstání*, s. 107.

57] *Artikulové sněmu království Českého 18. 3.–23. 3. 1619*, pag. XXXXI–XXXVII.

58] A. GINDELY, *Dějiny českého povstání léta 1618 I*, s. 400.

59] *Artikulové sněmu království Českého 18. 3.–23. 3. 1619*, pag. XXXXVIII–LI; K. TIEFTRUNK (ed.), *Pavla Skály ze Zhoře Historie česká od r. 1602 do r. 1623 III*, s. 54, 64, 71–74; F. KAVKA, *Bílá hora a české dějiny*, s. 132–133. Jak ale uvádí K. ŠTĚPÁNEK, *Město Louny a české stavovské povstání*, s. 170–171, města musela odvádět obilí ze svého panství. Tak z Loun v dubnu 1619 odplynulo ze 100 poddaných 12,5 strychu žita a 25 strychů ovsu. Podobně konali poddaní mělnické městské obce (J. KILIÁN, *Město ve válce, válka ve městě*, s. 140).

nemovitého majetku – z jeho ceny (stanovené podle skutečné tržní hodnoty z roku 1619) se z každých 100 kop odvádělo 6 grošů –, jednak 36 povolání, od šenkýřů po řemeslné tovaryše.^{60]} U příležitosti korunovace Fridricha Falckého zemský sněm v listopadu 1619 akceptoval korunovační daň, splatnou ke sv. Jiří 1620. Měly ji platit pozemkové vrchnosti ve výši 75 % celkového ročního výnosu z poddanského úroku. J. Dvorský k tomu dodává, že královská města odváděla tuto daň na principu daně z hlavy.^{61]} Enormní zatížení přinesl generální sněm zasedající od 26. března 1620: města měla na rok 1620 nad rámec daní z roku 1615 ještě uhradit jménem domovní daně paušální sumu 25 000 kop. Dále měla nést zvláštní sbírku na vojsko v celkové výši 56 250 kop, přičemž se odváděla v intervalu 1620–1621 ve třech termínech po 18 750 kopách. Stejněmu rozvrhu podléhala zvláštní vojenská daň z městských domů v sumární výši 18 000 kop. Nově se také využilo efektu daní nepřímých – z prodeje ryb, dobytka, vína a luxusního zboží se stanovila sazba 3,3 %, na posudném 12 grošů míšeňských z každého prodaného věrtele piva. Debata o daních přinesla značné jiskření mezi městy a šlechtickými stavby.^{62]}

Pokud sečteme všechny známé paušální částky určené městskému stavu během stavovského povstání, dosáhneme částky 180 500 kop míšeňských grošů.^{63]} Tato suma se rozvrhovala na jednotlivá města podle počtu jejich domů. Ten známe díky soupisu k roku 1610, pořízenému právě pro berní účely.^{64]} Lze z něj zjistit, že eviduje celkem 13 318 domů. Během stavovského povstání se úhrady daní neúčastnila Plzeň s Českými Budějovicemi, takže musíme jejich počty domů odečíst (387 a 414). Pokud uvažujeme 12 517 domů na výše uvedených 180 500 kop, znamenalo by to v případě Sušice se 196 domy podíl 2826 kop. Je k tomu ale nutno dodat, že paušální částka nereprezentovala celkový objem požadovaných daní – majetková a korunovační daň roku 1619 a systém nepřímých daní roku 1620 toto číslo jistě významně navyšoval. Demonstrovat to částečně dovolují Louny – při naší metodě výpočtu by se Louny s 396 domy podílely na paušální sumě částkou 4744 kop. Karel Štěpánek ovšem na základě

60] *Artikulové sněmu království Českého 23. 7.–31. 8. 1619*, pag. CLV, CLXVI. J. DVORSKÝ, *Praha v českém stavovském povstání*, s. 108, tvrdí, že na generálním sněmu se od daňového recesu z roku 1615 již opustilo, ovšem v takovém případě by daňové zatížení bylo poměrně nízké, což by bylo v ostrém kontrastu s dobovou realitou. O výběru daní podle recesu z roku 1615 nepochybuje O. PLACHT, *České daně*, s. 60–61.

61] *Artikulové sněmu království Českého 28. 10.–19. 11. 1619*, pag. VII–IX.

62] *Artikulové sněmu království Českého 26. 3.–11. 5. 1620*, pag. XXI–XXXVII. Srov. k tomu J. DVORSKÝ, *Praha v českém stavovském povstání*, s. 109, 115–116.

63] $56\,250 + 25\,000 + 18\,750 + 25\,000 + 18\,750 + 18\,750 + 18\,000 = 180\,500$ kop míšeňských grošů.

64] Číslo publikoval Josef EMLER, *Příspěvky statistické. II. Počet domů v městech královských*, Památky archeologické a místopisné 7, 1868, sl. 547–548. Údaje za rok 1610 srovnával s údaji z roku 1607 Otto PLACHT, *Lidnatost a společenská skladba českého státu v 16.–18. století*, Praha 1957, s. 47, 160–161.

příznavacích listů konstatoval vydání za 6455 kop, 56 míšeňských grošů,^{65]} přičemž polovinu tvořily nepřímé daně v čele s dědičným a svoleným posudným. Při tom upozorňoval, že jde stále jen o minimální výši výdajů na berně. Je jistě handicapem, že nejsou k dispozici čísla z jiných měst, mohla by mnohé napovědět. V každém případě není zavádějící předpokládat, že Sušice v letech 1618–1620 na berních odvedla přinejmenším **4000 kop míšeňských grošů**. Ve srovnání s výdaji na vojsko jde o částku viditelně nižší.^{66]} Jak bylo upozorněno, určitý podíl z této sumy by město jistě odvedlo i za mírových poměrů, avšak poněvadž nám nejde o porovnávání stavu předválečného s válečným a hodláme docílit sumy vyjadřující celkové finanční zatížení městských financí během stavovského povstání, není uvedený argument relevantní. Spíše je potřeba si uvědomit, že daně mohly být hrazeny i naturáliemi.^{67]}

Ostatní výdaje

Rekapitulací výdajů na vojsko a berně škálu výdajů města na stavovské povstání rozhodně nevyčerpáváme. Permanentní nedostatek peněz nutil stavovské představitel k hledání dalších zdrojů příjmů. Hned v červnu a červenci 1618 se stávající daňový systém ukázal pro vydržování armády jako nedostatečný a direktori se zplnomocnili k uzavírání půjček. Návrh direktorů však měšťanstvu neimponoval.^{68]} Systém nucených půjček se poté rozběhl v druhé polovině září 1618 a znovu se k témuž nástroji přikročilo v roce 1620.^{69]} Výsledky nebyly lepší ani u dobrovolných půjček – na konci května 1619 sami stavové půjčili nejvíce 60 000 tolarů, příspěvek královských měst (vyjma Prahy, která poskytla 35 000 tolarů) byl mizivý.^{70]} Nikdo tehdy nemohl tušit, že poskytnutí úvěru bude pro městské ekonomiky krajně nevýhodné, poněvadž s porážkou povstání tyto půjčky propadnou. Ze Sušice se o poskytnutí půjčky nic nedozvídáme.

Obdobně negativní dopad na městské ekonomiky mělo uzavírání úvěrů. Mechanická kvantifikace a zahrnutí do nákladů na stavovské povstání nejsou ale možné, neboť půjčkou mohli Sušičtí saturovat některý z nákladů na vojsko či berně. Věřiteli městských obcí byli často sami měšťané^{71]} či okolní

65] K. ŠTĚPÁNEK, *Město Louny a české stavovské povstání*, s. 212.

66] Týž autor naopak tvrdí, že daňová vydání významně převýšila přímá vojenská vydání (tamtéž).

67] V Mělníku se platilo vínem (J. KILIÁN, *Město ve válce, válka ve městě*, s. 140).

68] A. GINDELY, *Dějiny českého povstání léta 1618 I*, s. 264–265.

69] K. ŠTĚPÁNEK, *Město Louny a české stavovské povstání*, s. 184–185; J. DVORSKÝ, *Praha v českém stavovském povstání*, s. 113–114. Další půjčky od pražského měšťanstva se pokoušel v červenci 1620 vyjednat sám Fridrich Falcký (tamtéž, s. 116–117).

70] T. WINKELBAUER, *Nervus belli bohemici*, s. 202.

71] J. KILIÁN, *Město ve válce, válka ve městě*, s. 139–140.

šlechta. Písečtí si jen v průběhu roku 1619 vypůjčili bezmála 10 000 kop míšeňských,^{72]} Lounští si za celou dobu povstání vydlužili zhruba 4166 kop míšeňských,^{73]} u Staroměstských máme zprávy o 6750 zl.^{74]} a Litoměřičtí si vypůjčili 9050 kop míš. grošů.^{75]} Sušičtí si prokazatelně během povstání vypůjčili 2400 kop míšeňských grošů od Bernarda st. Hodějovského z Hodějova na Řepici a Drhovli a od Kateřiny Šofmanové z Hemrlesu. Je ovšem vysoce pravděpodobné, že do stejné doby půjde zařadit i některou z nedatovaných půjček,^{76]} čímž by souhrnná částka narostla. Ještě v roce 1655 měšťané upozorňovali, že si roku 1618 vydlužili 1000 kop na vojenskou hotovost od bratří Malovců – protože však tento úvěr signovali již 23. dubna 1618, mohli mít spíše na mysli půjčku od Hodějovského.^{77]} Podle všeho se ale městské obce úvěrům a tíživým úrokům z nich snažily vyhnout a raději rozprodávaly kostelní klenoty, jen aby požadavky direktorů vyplnily. Svědčí o tom praxe nejen ze Sušice, ale třeba také z Litoměřic.^{78]} V sušickém případě tento jev měl kriminalizující dohru, neboť z popudu měšťanů byla loupežně přepadena katolická fara v Nezamyslicích a odneseny všechny cenné předměty.^{79]}

Podstatně snáze lze zahrnout materiální škody. Sušici sice nepotkal osud Horažďovic, avšak doložit lze násilnosti na obyvatelstvu v městských vesnicích. *Poznamenání* neuvádí konkrétní datum, ale podle všeho souvisely s Buquoyovým výpadem k Horažďovicím v červnu 1619. Jeho vojska vydrancovala a vypálila Dobrušku s Bohdašicemi a v dalších dvou vsích Humpolci a Platoři pobrala dobytek, čímž vznikla úhrnná škoda za 3870 kop míšeňských

72] Součtem vychází 9250 kop grošů míšeňských. Dluhy písecké městské obce za léta 1595–1619 tak dosáhly 111 228 kop (A. SEDLÁČEK, *Dějiny královského krajského města Písku nad Otavou* I, s. 133).

73] K. ŠTĚPÁNEK, *Město Louny a české stavovské povstání*, s. 213–214. Štěpánkovou metodikou vychází suma 20 176 kop míšeňských grošů, započítával však i pokutu uloženou Albrechtem z Valdštejna (16 011 kop míšeňských grošů).

74] Václav PEŠÁK, *Obecní dluhy královských, věnných a horních měst v Čechách, zvláště Starého Města pražského, po třicetileté válce*, Sborník příspěvků k dějinám hlavního města Prahy 7, 1933, s. 371.

75] Tereza ANTONYOVÁ, *Dluhy královského města Litoměřic v Knize dlužních úpisů z let 1597–1621*, Ústí nad Labem 2015. Bakalářská práce, Katedra historie Pedagogické fakulty Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, s. 22, 46. Jak konstatuje autorka, za léta 1618–1620 byl počet půjček podprůměrný oproti předchozím létům, což příkládá neklidnosti doby. V roce 1618 přitom byla půjčka využita pro úhradu kontribuce (tamtéž, s. 20).

76] Jejich přehled uvádí J. LHOTÁK, *Město Sušice a jeho poddaní*, s. 766–767.

77] NA Praha, Stará manipulace, sign. S 82/16, list Sušických Kateřině Praxidě Malovcové z Chýnova z 27. srpna 1655.

78] Litoměřická městská obec za ně utřžila 1200 kop míšeňských grošů (T. ANTONYOVÁ, *Dluhy královského města Litoměřic*, s. 16). V případě Sušice není utřžená suma známa, o rozprodeji se dozvěděl až s odstupem let královský podkomoří Přebík Jeníšek z Újezda (Archiv Národního muzea, Sběrka rukopisů, sign. 304, fol. 35r–35v).

79] NA Praha, Stará manipulace, sign. Z 45/4. Věc se vyšetřovala v roce 1622.

grošů. Zcela bez excesů se jistě neobešlo ani opanování města generálem Baltasarem Marradasem. Jindřich Hýzrl z Chodů sice popisuje událost nekonfliktně, avšak jeho paměti vznikaly se značným časovým odstupem, a navíc nemohlo být jeho záměrem sebe sama vykreslovat negativně.^{80]} Jistou oporu pro pochybnosti nabízejí relace Fridricha Falckého a Mikuláše Dačického z Heslova. Reflektují velmi pravděpodobně to, o čem se krátce po pohnutých událostech obecně hovořilo.^{81]} Kde tyto excesy končily a začínala nová etapa války, nelze jednoznačně vymežit. Pokud bychom vnímali ještě jako nutný důsledek stavovského povstání týdenní vyživování dobytčelovky, tj. Marradasovy armády, mohli bychom přičíst k výdajům dalších přinejmenším 1000 kop.^{82]}

Ani poté není rejstřík výdajů zcela uzavřen. V podstatě životně nutnými byly v době neustálých válečných přesunů poselské služby. Fungovaly jak pro aktuálně pobývajících velitele, tak pro měšťany samotné. *Poznamenání* výslovně uvádí, že s nimi neoperuje, ale pro podzim 1619 kupř. zmiňuje poselství od Mansfelda do Plzně či jeho důstojníkovi Hansi Georgovi von Peblis v celkovém součtu 5 kop 12 grošů míšeňských. Že tu jde o pomyslnou špičku ledovce, dokládá pozdější údaj z mírového roku 1652, kdy přišli poslové sušický důchod na 26 zl., 16 kr.^{83]} Konečně i v době válečné byl prostor pro nejrůznější dary a prezenty, počínaje králem, konče vojenskými veliteli. Vyčísřit je však nelze ani rámcově.

***

Po předchozím rozboru je možné přikročit k finální kvantifikaci přibližné výše nákladů města Sušice spojených se stavovským povstáním z let 1618–1620. Provedeme-li sumarizaci předchozím rozbohem dosažených částek (za vojsko 11 430 kop, na daních odhadem 4000 kop, materiální škody 3870 kop míšeňských grošů), dostáváme se úhrnem k sumě 19 300 kop. Všechny částky je možno, či spíše nutno, považovat za minimální – jak bylo na více místech upozorněno, autor *Poznamenání* záměrně některá vydání přehlížel a nezahrnul je. V částce 19 300 kop také není vůbec započten úvěr a náklady na opravu hradeb, některou municí či poselské služby, které by nás posunuly k částce rozhodně přesahující 20 000 kop míšeňských grošů. Narážky na dodávky pro armádu na

80] Jan VOGELTANZ – Věra PETRÁČKOVÁ (ed.), *Příběhy Jindřicha Hýzrla z Chodů*, Praha 1979, s. 342–343.

81] V. LÍVA (ed.), *Prameny k dějinám třicetileté války III*, s. 94; Antonín REZEK (ed.), *Paměti Mikuláše Dačického z Heslova. Svazek první*, Praha 1878, s. 266.

82] J. VANČURA, *Dějiny někdejšího král. města Klatov I/1*, s. 508–509, uvádí, že jen od 14. do 27. října přišlo Marradasovo vojsko klatovské měšťany na 2808 zl. a obec na 33 zl.

83] J. LHOTÁK, *Město Sušice a jeho poddaní*, s. 758. Město Stříbro počítalo v roce 1617 na poselské služby se 165 kopami míšeňských grošů (SOKA Tachov, Archiv města Stříbra, neinventarizováno, kniha počtů 1615–1721).

sněmu z března 1619 umožňují udělat si představu, co všechno zůstává přehlédnuto. I pokud budeme hodně strážliví, můžeme za reálný a jistě stále ještě spíše podhodnocený interval považovat 20 000 až 25 000 kop míšeňských grošů.

Dosažená částka je ryze uměle vytvořeným konstruktem. Navíc konstruktem, jenž by ve své době velmi pravděpodobně ani nevznikl. Samotné chápání toho, co je vlastně vnímatelné jako výdaj určitým směrem či v určité oblasti, totiž nemuselo být shodné s dnešním vnímáním a shodně ho nemuseli (a ani nemohli) vnímat jednotliví měšťané. Na poli vědeckého diskurzu se jedná o problém metodologický, jež lze odstranit stanovením předem jednoznačně stanovené metody (klasickým příkladem je např. otázka započítávání hodnoty robotní práce při kalkulaci finanční bilance velkostatkového hospodaření), ve své době šlo o problém vyplývající z nejrůznějších faktorů. Předně to byla míra individualizace konkrétního pisatele – záleželo na jeho vzdělání, zainteresovanosti apod. To znamená, že jen obtížně lze pracovat s ad hoc vzniklými kalkulacemi.^{84]} Neznáme-li jejich strukturu, jinými slovy, pracovní metodu, pomocí níž byly sestaveny, nelze s nimi objektivně pracovat. Do toho vstupuje faktor zkreslení vyplývající z odvčkého úsilí měst svou finanční situaci líčit v co nejčernějších barvách.

Pro adekvátní srovnání, co částka 20 až 25 tisíc kop míšeňských grošů vyjadřovala v intencích městských a měšťanských financí, nelze příliš pracovat se subjektivními vyjádřeními měšťanů, přestože i ta jistě něco naznačují (např. listem direktorům z 24. června 1619 Sušičtí žádali kompenzovat si dosavadní vydání na obranu města srážkou z vypsání kontribuce). Zajímavé srovnání nabízí komparace s lokálními cenami nemovitostí – selská usedlost v nejbohatší sušické poddanské vsi Dobršíně vyšla těsně před stavovským povstáním na 533 kop míšeňských grošů,^{85]} domy na klatovském rynku se roku 1601 a 1604 prodávaly za 1350 i 1500 kop míšeňských,^{86]} koupě menšího poplužního dvora Bohdašice s příslušenstvím roku 1615 přišla sušickou městskou obec na 2700 kop míšeňských grošů.^{87]} Obecní důchod v polovině 17. století operoval

84] Nadto bylo obvyklejší pokoušet se kvantifikovat jiná (zpravidla delší časová období). Např. poměrně odlehlá Polička v letech 1621–1627 odevzdala 133 588 zl., 303 strychů žita, 9534 strychů ovsa a vytvořila dluh 407 134 kop (D. JUNEK – S. KONEČNÝ, *Dějiny města Poličky*, s. 127) a Domažlice za léta 1620–1650 vyčísly svá vydání na 280 811 zl. (Petr MUŽÍK, *Hospodářství a správa města Domažlic za třicetileté války*, *Minulosti Západočeského kraje* 16, 1980, s. 209). Z dalších kalkulací z městského prostředí srov. Kateřina KUNCOVÁ, *Třicetiletá válka v královském městě Rakovníku. Dějiny města do saského vpádu roku 1631*, Pardubice 2013 (bakalářská práce), s. 42–45 (za léta 1621–1622); Vladimír Jakub MRVÍK, *Třicetiletá válka a její každodenní realita v královském městě Český Brod (1631–1635) v soudobé zprávě městské kanceláře*, *Středočeský sborník historický* 41, 2015, s. 293–319.

85] Pánkovský dvůr v Dobršíně se v roce 1614 prodával za 533 kop míšeňských grošů (Státní okresní archiv Klatovy, Archiv města Sušice, inv. č. 293, gruntovní kniha poddanských vesnic 1584–1635, pag. 244), Šandarovský dvůr v Kadešicích v roce 1617 za 350 kop míšeňských grošů (tamtéž, pag. 252).

86] Jindřich VANČURA, *Dějiny někdejšího král. města Klatov I/2*, Klatovy 1928–1929, s. 528–529. Pro Sušici bohužel nejsou ceny domů z doby před Bílou horou k dispozici.

87] J. LHOTÁK, *Město Sušice a jeho poddaní*, s. 130.

s výdaji pohybujícími se kolem půl druhé tisícovky zl. Pro druhé desetiletí je však nutno počítat s určitými odlišnostmi. Zoufat si nad nedostatkem pramenů je jen dílčím problémem. Namátková sonda do purkmistrovských počtů města Stříbra, Sušici velikostně blízkého, naznačila, že za rok 1617 v nich zachycené výdaje činily 1005 kop, 29 míšeňských grošů, kdežto v roce 1657 méně než polovinu (506 zl. 11 kr.).^{88]} Svě tu nepochybně způsobil obecný pokles cen, podle všeho se však proměnila i struktura výdajů.

Do uvěřitelnějších dimenzí nás posune porovnání s dalšími významnými zdroji vydání: za léta 1556–1615 Sušice nuceně ručila Habsburkům za 50 000 kop míšeňských grošů,^{89]} do nákupu venkovských statků za stejné období investovala 27 640 kop.^{90]}

Jiným způsobem vyjádření významu částky k městskému finančnímu potenciálu je její poměr k hodnotě nemovitého majetku, uváděnému berními rejstříky do zavedení domovní daně.^{91]} Jestliže roku 1557 Sušice svůj poddanský majetek postavila na roveň hodnotě 139 a měšťanský 7120 kop českých grošů (tj. 7259 kop českých grošů = 14 518 kop míšeňských grošů), znamená to, že vydání převýšila měšťanský majetek bezmála stoprocentně. Námi vypočtených 20–25 tisíc kop míšeňských grošů ovšem nebylo částkou dlužnou. Tou bylo během stavovského povstání jen městskou obcí vydlužených 2400 kop míšeňských grošů (tvořily by 16,5 % měšťanského majetku). Jak bylo uvedeno, mohla hodnota úvěru dosáhnout ještě výše, nehledě již k tomu, že město tížily dluhy z doby před rokem 1618, takže fakticky mohlo zadlužení přesáhnout i 30 % hodnoty měšťanského majetku. Provedeme-li stejný výpočet pro Písek,^{92]} dostáváme se k 44 %. Na šlechtických velkostatkách se přitom za kritickou hranici zadlužení považovala již suma šesti- až sedminásobku čistého výnosu čili zhruba 40 % hodnoty všeho nemovitého majetku.^{93]} Před formulováním ukvapeného závěru je ovšem třeba zohlednit, že je tu podstatnou determinantou velké časové rozpětí mezi rokem 1557 a stavovským povstáním. Města obecně během tohoto dlouhého intervalu významně navýšila svůj majetek (zejména o četné venkovské statky) a současně je nutno připustit i příslušnou míru znehodnocování peněz.^{94]}

88] SOKA Tachov, Archiv města Stříbra, neinventarizováno, kniha počtů 1615–1721.

89] J. LHOTÁK, *Město Sušice a jeho poddaní*, s. 264.

90] Tamtéž, s. 252.

91] Používá se zejména pro zjištění míry zadluženosti, srov. např. Václav BŮŽEK, *Úvěrové podnikání nižší šlechty v předbělohorských Čechách*, Praha 1989, passim.

92] Písek přiznával roku 1557 celkem 10 400 kop českých grošů měšťanského a poddanského majetku (tj. 20 800 kop míšeňských grošů) a dle Sedláčkových zjištění si jen v průběhu roku 1618 vydlužili 9 250 kop míšeňských grošů.

93] Václav LEDVINKA, *Úvěr a zadlužení feudálního velkostatku v předbělohorských Čechách. Finanční hospodářství pánů z Hradce 1560–1596*, Praha 1985 s. 132.

94] K tomu A. KOSTLÁN, *Dlouhá mince v Čechách*, passim.

Komparace odhadnutých výdajů na povstání s výši měšťanského majetku v berním rejstříku z roku 1557 je významná ještě z jednoho důvodu – hodnota měšťanského majetku v rejstříku byla vlastně součtem majetku městské obce a individuálních měšťanů.^{95]} Objektivnější by tu samozřejmě bylo vztáhnout zadlužení jen k majetku městské obce, která veškerá vydání zajišťovala a byla fakticky dlužníkem. Ten ale nikde hodnocen ani kvantifikován není.^{96]} Nelze předpokládat, že výdaje na stavovské povstání umořoval výnos z pravidelných příjmových rubrik obecního hospodářství. S ohledem na svou výši po odečtení pravidelných výdajů větší investice jednoduše nedovoloval,^{97]} takže nejpřirozenějším způsobem v dobovém milieu zůstával úvěr,^{98]} jehož využitelnost stoupala úměrně s výši vydlužované částky. Věřitelé se primárně hledali mezi spoluměšťany a měšťany okolních měst. Z období stavovského povstání víme např. z Mělníka, že tu bohatí měšťané poskytovali obci úvěry v řádu stovek kop.^{99]} Měšťanské prostředí zůstávalo nejčastějším zdrojem úvěru těsně před Bílou horou i v Litoměřicích^{100]} či Chrudími.^{101]} Využívaly se však i jiné cesty shánění kapitálu, které nezatěžovaly obecní finance dlouhodobým úrokem z vypůjčené částky a které využívaly osvědčeného způsobu repartování potřebných sum na měšťanstvo. Repartiční způsob úhrady veřejných břemen měl ve městech tradici sahající až k jejich středověkým počátkům a netřeba pochybovat, že se využíval i v období třicetileté války. Konečně, máme o něm doklady jak v případě daní,^{102]} tak u vydání ve prospěch válečných dodávek a kvartýrů.^{103]} Kde ale končila potřeba vzít si úvěr a začínalo využívání

95] K berním rejstříkům J. LHOTÁK, *Město Sušice a jeho poddání*, s. 145–147.

96] Finanční kalkulace hodnoty obecního majetku jsou až produktem druhé poloviny 18. století. Kromě nemovitostí a příjmů na půdě města je nutno do nich zahrnovat i majetek vyplývající z vrchnostenské role městské obce.

97] V roce 1657 sušické obecní hospodářství přijalo 431 + 924 zl., zatímco vydalo 1 336 + 74 + 200 zl. Blíže J. LHOTÁK, *Město Sušice a jeho poddání*, s. 754–765.

98] Z fundamentálních prací k úvěrování v raném novověku srov. Valentin URFUS, *Právo, úvěr a lichva v minulosti. Uvolnění úvěrových vztahů na přechodu od feudalismu ke kapitalismu a právní věda recipovaného římského práva*, Brno 1975 a výše citované práce Ledvinkovu a Bůžkovu.

99] J. KILIÁN, *Město ve válce*, s. 139–140.

100] Ze 114 věřitelů Litoměřic za léta 1597–1622 byli 4 z panského, 30 z rytířského a 76 z městského stavu (blíže T. ANTONYOVÁ, *Dluhy královského města Litoměřic*, s. 23). Není bez zajímavosti, že zámožní pražští měšťané naopak poskytovali půjčky samotným direktorům (J. DVORSKÝ, *Praha v českém stavovském povstání*, s. 109).

101] David NOVOTNÝ, *Na okraj úvěrové politiky českých měst v době předbělohorské. Mezi Chrudími, Prahou a Rychnovem nad Kněžnou*, *Theatrum Historiae* 5, 2009, s. 7–25. Autor se zabývá způsobem shánění vhodných věřitelů právě na příkladu Chrudimě.

102] Pro výběr svatobartolomějské berně roku 1618 v Domažlicích srov. P. MUŽÍK, *Berní rejstřík města Domažlic z let 1616 a 1618*, s. 139–150.

103] SOKA Trutnov, Archiv města Dvůr Králové nad Labem, inv. č. 163, karton č. 61, „Registra na čtyry šacuňky, kteříž se pojednou, a to ještě času nočního (pro splacení čtyr kompanii

platební schopnosti individuálních měšťanů? Nehledě k tomu, že oba přístupy mohly být za určitých okolností kombinovatelné (vypůjčená částka uhrazena prostřednictvím jejího repartování)? Vzhledem k absenci pramenů zůstane asi navzdýcky nezodpovězeno, jakých částek v takových případech vydání na povstání u jednotlivých měšťanů či předměstských sousedů – vlastních nositelů historické zkušenosti – dosáhly.

Sušická válečná vydání nemůžeme bohužel zasadit ani do konkrétnějšího rámce, v němž bylo obecní hospodaření tehdy zakotveno. Na jednu stranu víme, že se městská obec kvůli úhradě válečných výdajů uvázala k úvěru a rozprodala kostelní klenoty, avšak ve stejné době dokončovala pozdně renesanční (pře)stavbu radnice, již slavnostně otevřela 11. září 1619,^{104]} byť její dokončování pokračovalo až do druhé poloviny 17. století. Balancovat mezi obojím jistě nebylo jednoduché. Nelehkou finanční situaci let 1619–1620 vystihl ve svém dílku *Rachel Prachensis* primas M. Adam Rozacín z Karlsperka. Přirovnáv se k Atlantovi nesoucímu na svých bedrech tíži nebeské klenby, snažně prosil Krista o zbavení svého úřadu.^{105]} To přirozeně ještě nemohl reflektovat další vývoj událostí, jenž rozhodně nesměřoval k lepšímu. S odevzdáním klíčů od městských bran donu Baltasarovi Marradasovi v neděli 27. září 1620 pro Sušické skončila první etapa třicetileté války a schylovalo se k dalším, o poznání delším a tíživějším.^{106]} Sotva jim mohlo v běhu návazných událostí proběhnout hlavou, že bělohorská katastrofa bude konečným mezníkem v ústupu městské politiky, povlovně pokračujícím rokem 1526.^{107]}

---

rejtarstva od keczovského regimentu, kterýž se tu rozlosirovatí chtěly, avšak jinam že obráceny byly) od spolusousedův vybíral 25. Januarii anno 1637 za purgkmistra pana Jakuba Míška vejběrci p. Václav Jelínek“.

104] Adam ROZACÍN z Karlsperka, *Rathauz nový v městě Sušici posvěcen touto řečí k obci sušické mluvenou od M. Adama Rozacína z Karlspergka v středu po památce Narození Panny Marie 11. Septembris léta Páně MDCXIX*, [Praha 1619].

105] *Rachel Prachensis, Pragam aبلغata...*, 1620. Na Rozacína navázal děkan Jiří Galli popisem řádění nepřátel v jihočeských městech a odsouzením houfného odchodu šlechty ze Sušice. Srov. k tomu Dana MARTÍNKOVÁ-PĚNKOVÁ, *K ohlasu předbělohorských událostí v dílech našich humanistů*, Listy filologické 84, 1961, s. 160–163.

106] Pro první období je k dispozici *Extrakt a poznamenání nákladu aneb vydání při slavném J. M. C. vítězství na lid vojenský v městě Sušici*. Mapuje etapu od 27. 9. 1620 do 30. 7. 1622 (Státní okresní archiv Klatovy, AMS, inv. č. 960, sign. II.1.35, karton č. 47). Dále lze upozornit na konsignaci vydání v poddanských vsích pobývajících vojska za období 30. 6.–30. 9. 1625, kdy náklady na vojsko vyšplhaly na 972 kop, 18 míšeňských grošů, 4 denáry (NA Praha, Staré militare, karton č. 56).

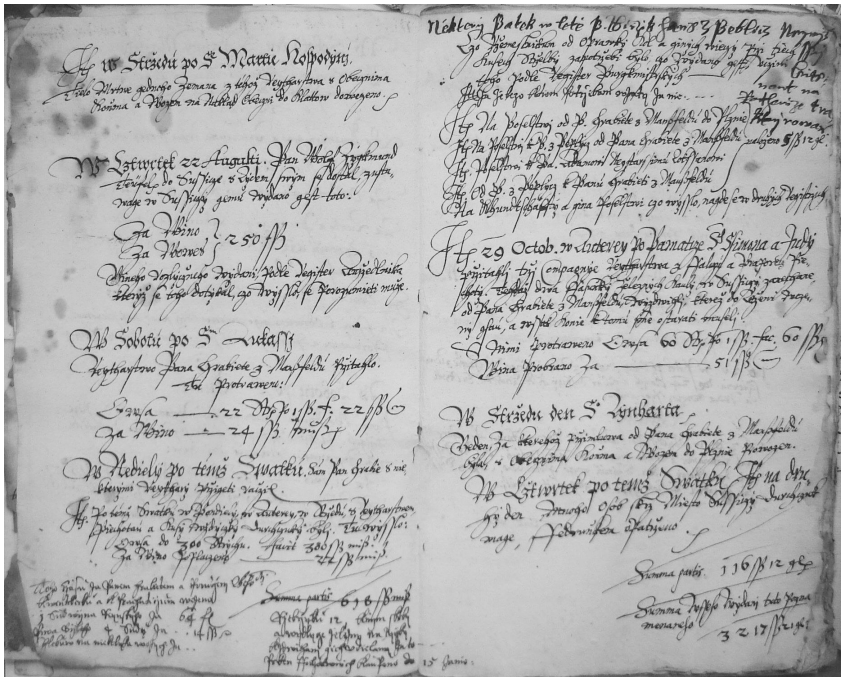
107] S tezí přišel Josef TEIGE, *O příčinách naší porážky na Bílé hoře*, in: Na Bílé hoře, Praha 1911, s. 2, 5–6. S určitými obměnami Josef JANÁČEK, *Praha za třicetileté války*, in: Dějiny Prahy, Praha 1964, s. 327–356.

Expenditure of Czech Royal Towns on the Bohemian Revolt: Sušice 1618–1619

Summary

The military costs which built up over the course of the Thirty Years' War are considered one of the reasons for the chronic pauperisation of Czech towns in the 17th century. In this context, attention is mainly focused on funding to keep the Imperial Army and enemy armies running, although the short period of the Bohemian Revolt is also classed within this context. The nobility limited their co-operation with the burghers solely to demands of a financial nature, which resulted in weaker chance of success of the Bohemian rebellion against the Habsburgs. It is, however, very difficult to determine the total costs. The author has endeavoured to document within what range the estates' funding demand ranged and what kind of burden they may have represented for the town economy using the example of preserved expenditure documents for a particular Royal Town, specifically the town of Sušice, from 1618–1619. These costs are divided into three groups – first of all an attempt is made at quantifying military costs (not just for the town's lodging soldiers who were physically present, but also in terms of providing supplies to armies at various distances away, maintaining the town militia, arming the burghers and repairing the town walls – at a total of at least 11 430 “three-score Meissner groschen”), then a summary of fiscal expenditure is made (regular and extraordinary – a total of at least 4000 “three-score Meissner groschen”), and finally other costs are defined (material damage, forced loans, emissary services, gifts, etc.). Summing all these items gives minimum expenditure for the town of Sušice during the Bohemian Rebellion of at least 20 000 to 25 000 “three-score Bohemian groschen”. For clearer illustration, this sum is then expressed within the context of prices at the time (burgher houses, vassal homesteads, *Meierhof* or administrator's homes) and the value of burgher and town properties.

Ukázka z Vydání se záznamy z roku 1619, foto Jan Lhoták

